

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

FELDBALLE PRÆSTEGÅRD

SYDDJURS KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	01.09.2014
Besigtiget af:	Nanna Secher Larsen
Journalnummer:	2013-7.82.07/706-0001
Kommune:	Syddjurs Kommune
Adresse:	Lufthavnsvej 10, 8410 Rønde
Betegnelse:	Feldballe Præstegård
Fredningsår:	1918
Omfang:	<i>Hovedbygningen med tilbygning i syd (1688, 1760 og senere), barfredsladen (ca. 1500-1550) og de to sammenbyggede længer i nord og vest (ca. 1900).</i>

BYGNINGSBESKRIVELSE

Feldballe Præstegård ligger ved kirken i den ældste del af landsbyen Feldballe. Præstegården består af et østvendt stuehus med sidelænge, der sammen med to vinkelbyggede avlslænger mod vest omkranser et pigstensbelagt gårdrum. Nord for stuehuset er den fritliggende barfredslade. Præstegårdshaven omgiver stuehus og sidelænge mod øst og syd.

Stuehuset er en 23 fag lang bindingsværkslænge i en etage med sortopstolpet tømmer og tavl i rød, blank mur af nyere munkesten, undertavlene er mønstermurede. Bindingsværket har styrterumskonstruktion, gennemstukne bjælkehoveder og to dokker i hvert undertavl. Bygningen hviler på en sokkel af kampesten og bærer et helvalmet tag af røde vingetegl. I rygningen er fire skorstenspiber med sokkel og krave i rød, blank mur. I begge tagflader ses enkelte ældre tagvinduer. Midtfor længen er der en tofags, helvalmet gavlkvist, der er gennemgående. Under gavlkvisten er der på gårdsiden en ældre, tofløjet hoveddør med flammeringer, foran er en tresidet trappe af granit. På havesiden ses en nyere hoveddør med termovinduer i øverste del. Stuehusets vinduer er både nyere og ældre tofløjede vinduer med otte ruder i hver ramme. De er alle hvidmalede. Sidefløjen er udført på samme måde som stuehuslængen, dog er bygningen lavere og de vestligste fag har kun en dok i hvert undertavl. På havesiden har sidelængen en nyere, blåmalet termodør med fyldinger, og foran døren er en trappe af marksten. Vinduerne er nyere, traditionelt udførte torammede, vinduer med seks ruder i hver ramme.

I det indre er stuehus og sidehus indrettet til præstebolig med en traditionel grundplan med et delvis intakt langsgående midterskillerum i stuehuset, der opdeler bygningen i stuer mod haven og fordelingsgang, trapper samt værelser mod gården og i gavlene. Køkken, bryggers og stort samlingsrum med tilhørende

toiletfaciliteter er placeret i sidelængen. Tagetagen i stuehuset er indrettet med en repos med adgang til to værelser i kvistene henholdsvis mod haven og gården. Den øvrige del af tagetagen over stue og sidehuset er uudnyttet og anvendes til opbevaring. Her ses en ældre tagkonstruktion, hvor dele af den ældre tagkonstruktion er synlig og taget er understrøget. Under stuehusets sydlige del er et kælderrum med pudsede og hvidmalede vægge og lofter. Stuehusets indre har en traditionel materialeholdning i form af bræddeloft, synligt bjælkelag, bræddegulve, pudsede vægge og lofter, bræddegulve. I sidelængen ses dog et lamineret parketgulv og et nyere flisegulv. Der er der bevaret flere ældre en- og tofløjede fyldingsdøre med ældre beslagværk samt enkel stukatur med belysning i enkelte stuer. Vinduerne er forsynet med termoforsatsruder.

De vinkelbyggede avlslænger er opført i hvidkalket grundmur og bærer et heltag af røde vingetegl. Bygningerne hviler på en sortmalet sokkel enkelte steder med marksten. Murværket afsluttes under tagudhængen af en muret gesims med tandsnit, der også følger taget omkring gavlene. Den nordre længe er højere end den vestre længe og har et høgab og to revleporte mod gården samt et høgab mod gaden. Den ene port er fladbuet og sidder under en gavlkvist, denne port er en gennemgående køreport til gaden. Den vestre længe opdeles af en portgennemkørsel med gavlkviste over portåbningerne. Port rummet er pigstensbelagt med hvidkalkede vægge og ubemalet bræddeloft med synligt, ubemalet bjælkelag. Der er også et høgab mod gaden. Begge længer har fladbuede staldvinduer af støbejern på nær et enkelt torammet vindue med tre ruder i hver ramme. Den sydlige del af vestlængen er indrettet til en separat lejlighed, her sidder to ældre skorstenspiber med sokkel og krave i rygningen. Indgangsdøren i den østre væg er en nyere termodør med fyldinger og ruder i den øverste del. Der er isat termovinduer i korspostform og helruder i gavlen på beboelsedelen. Termovinduerne og hoveddør er blåmalede.

I det indre er den nordre længe mod vest indrettet til opbevaring, her er væggene er pudsede og der er åbent til kip, hvor den ældre tagkonstruktion er synlig. Der er undertag af banevarer. Der er også et fyrrum med brandsikre vægge og lofter. Den sydlige del af længen er indrettet til et forsamlingsrum til brug for menigheden. Den vestre længe er ligeledes indrettet til arkiv for Rønde Egnsarkiv. Forsamlingsrum og arkivrum har murede, brandsikre monierhvælv med bærende ståldragere og stolper i midten, så rummene er gennemlyste. Væggene er hvidkalkede og gulvene er enten nyere flise- eller bræddegulve. I disse rum er staldvinduerne forsynet med termoforsatsruder. Beboelsedelen mod syd har en ældre grundplan, med forstue, der giver adgang til kammer og køkken mod øst mod gården og mindre stuer mod haven i vest. Forstuen giver ligeledes adgang til et badeværelse midt i husets grundplan. Via en ældre

trappe er der adgang til tagetagen, der er indrettet med værelser i gavlen og et værelse mod vest. I det indre er der bevaret ældre fyldingsdøre med greb og vægge og lofter er pudsede, Tagetagen er indrettet i nyere tid og er præget af nyere overflader, herunder pladebeklædte skråvægge.

Barfredsladen er en fritliggende længebygning i en etage. Bygningen er opført i svært egebindingsværk og på en høj sokkel af marksten og bærer et stråtag med mønning. Bindingsværket er rødtopstolpet, gennemstukne bjælkehoveder og tavlene er i røde, blanke munkesten på nær vestgavlen, der er hvidkalket. Bindingsværket har mod gaden korte skråbånd i undertavlene. Sugfjælet under tagudhænget bæres af svungne knægte. Flere steder ses simple udluftningsriste udført af træ. Begge gavle har sternbrædder og er beklædt med rødmaledede brædder, der nederst afsluttes af et vandbræt. I langsiden mod gården er fire nyere, traditionelt udførte revledøre, foran hvilke, der er tre trapper og en enkelt rampe af marksten. Ladens tre vinduer er en- eller torammede vinduer med enten seks eller ni ruder i hver ramme. De er alle rødmaledede og et vindue er hængt på lodposten.

I det indre er laden inddelt i fire rum, de to vestlige rum er åbne til kip, hvor man kan se tagkonstruktionen, der er delvis fornyet på traditionel vis, og undersiden af stråtaget, der er bundet på. Bjælkerne har kopbånd. De indre skillevægge er af bindingsværk men med murede eller lerklinede tavler. Gulvene er pigstensbelagte. Det vestlige rum har en ældre inddeling i båse, og det næste rum anvendes til opbevaring. De to østlige rum har hvidkalkede bræddeloftter med synligt bjælkelag med kopbånd, hvidkalkede bindingsværksvægge og bræddegulve. I det østligste rum er der en luge i gulvet, hvor der via en trappe af marksten er adgang til et kælderrum. Kælderrummet har stensatte vægge og et pigstengulv med rende. I den vestlige væg findes tillige en lille muret hulning. Loftet oppebæres af en svær, langsgående bjælke båret af en stolpe med kopbånd. Fra kælderen, er der på hver langside, en lille glug med tremmer. Kælderrummet strækker sig under det to østligste rum.

Barfredsladen set fra gaden.

— BYGNINGSHISTORIE

Feldballe Præstegård blev opført i omkring 1668, mens barfredsladen blev opført i første halvdel af 1500-tallet. Oprindeligt havde præstegården også avlslænger udført i bindingsværk. Stuehus med sidelænge gennemgik en gennemgribende istandsættelse i 1927-1928 ved arkitekt Lars Egefelt, hvor bygningen blev nedtaget for siden at blive genopbygget med afhøvlet og delvis fornyet bindingsværk. Fodremmen blev fjernet og erstattet med en støbt fodrem. Den ældre indretning blev fjernet og bygningen blev nyindrettet. Ved denne restaurering blev bemalede paneler, loftsbjælker og døre ligeledes

fjernet. Samtidig nedtog man de gamle avlslænger mod syd, vest og nord, herunder en agerumslade med bulkonstruktion, der var sammenbygget med barfredsladen med en vognport. I stedet opførte man de nuværende bygninger i grundmur. Agerumsladen blev nedtaget og givet til museet ”Den gamle By” i Århus. Den nuværende sidelænge til stuehuset er den tilbageværende del af den tidligere avlslænge mod syd. På fotografier fra før restaureringen ses det, at stuehuset tavl var kalkede med delvist overkalket tømmer.

KILDER

Flemming Jerk: Gamle Danske Præstegårde, København 1978

Arkivmateriale, Kulturstyrelsen.

MILJØMÆSSIG VÆRDI

Den miljømæssige værdi ved Feldballe Præstegård knytter sig til den nære beliggenhed ved Feldballe Kirke, hvor i den indgår i et helstøbt historisk kulturmiljø. Hertil kommer det store, delvis pigstenbelagte gårdrum der samler præstegårdens bygninger i til en helhed.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi ved Feldballe Præstegård knytter sig til det samlede anlæg med stuehus, sidelænge, avlsbygninger og barfredsladens forskelligartede formsprog. Bygningernes forskelligartede formsprog viser i fysisk form præstegårdens lange udviklingshistorie siden barfredsladens opførelse i 1500-tallet til de for sin tid moderne og praktiske avlsbygninger fra slutningen af 1920erne.

Den kulturhistoriske værdi ved stuehuset knytter sig til bygningens anselige længde og rige bindingsværk med styrterumskonstruktion samt den gennemgående gavlkvist, der viser bygningen som den fornemmeste bygning i præstegårdens interne bygningshierarki. Således underordner særlig den lavere sidelænge og avlslængerne sig med deres simple og mere funktionsbetingede udformning end stuehuslængen.

Der knytter sig endvidere kulturhistorisk værdi til bindingsværket i stuehus, sidelænge og barfredslade, der er karakteriseret ved gennemstukne bjælkehoveder og to dokker i undertavlene. Hertil kommer barfredsladens skråbånd i undertavlene mod gaden, der vidner om bygningens oprindelse i 1500-tallet.

Feldballe Præstegårds avlslænger set fra Lufthavnsvej.

I stuehuset indre knytter den kulturhistoriske værdi sig til den traditionelle grundplan, der opdeler bygningen i præstens bolig med en række forbundne stuer mod haven og sekundære samt repræsentative rum som køkken, bryggers og stort samlingsrum med tilhørende toiletfaciliteter i sidelængen. Hertil kommer de bevarede ældre bygningsdele og -detaljer, herunder enkelte fyldingsdøre og gerichter, der vidner om bygningens alder og udviklingshistorie.

I barfredslængens indre knytter den kulturhistoriske værdi sig i det indre til den ældre ruminddeling i fire rum med separate indgange. Hertil kommer rummenes traditionelle materialeholdning med hvidkalkede vægge og det kopbåndsbårne bjælkelag. At de to vestlige rum har været anvendt til dyrehold og opbevaring af afgrøder viser sig i gulvenes pigstensbelægning og det ældre staldinventar. Heroverfor vidner bræddeloft og bræddegulve samt de torammede vinduer om at disse rum har været anvendt til beboelse og ofte som gæsteværelser. Hertil kommer det store, stensatte kælderrum, der både fungerede som opbevaringsrum og arrest.

I avslængernes indre knytter den kulturhistoriske værdi sig særligt til de gennemlyste rum med monierhvælv, ståldragere og stolper. Denne type lofts konstruktion vandt frem i landbruget fra slutningen af 1800-tallet og havde, udover at kunne spænde over store bredder, og derved skabe store, åbne og funktionelle rum, den fordel at virke brandhæmmende i tilfælde af brand. Hertil kommer den separate lejligheden i vestlængens sydlige del, der med sin ældre grundplan og bevarede fyldingsdøre, vidner om boligen, der oprindeligt blev indrettet til bolig for forpagteren af præstegårdens landbrug.

Stuehuset set fra den store, pigstensbelagte gårdsplads.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Den arkitektoniske værdi knytter sig i det ydre til det samlede præstegårdsanlæg, hvor de forskelligartede længer danner en herskabelig helhed i kraft af deres indbyrdes harmoniske placering omkring det store pigstensbelagte gårdrum. Hertil kommer stuehusets anselige længde, der fremhæves af det rige, regelmæssige bindingsværk, de store, næsten ubrudte tagflader og gavlkvistene, som giver bygningen et prægtigt og herskabeligt udtryk. Endelig kommer barfredslængen, der med sit kraftige og rige bindingsværk, det ubrudte stråtag og den høje, rustikke sokkel har et solidt og værdigt udtryk.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier ved Feldballe Præstegård knytter sig til det samlede anlæg bestående af stuehus med sidelænge, barfredslade og avslæng.

I stuehus og sidelænge knytter de bærende fredningsværdier sig til konstruktionen i bindingsværk med styrterumskonstruktion og gennemstukne bjælkehoveder, tavlene i rød, blank mur af munkesten, soklen af marksten og de ubrudte, teglhængte tagflader. Hertil kommer alle ældre og oprindelige detaljer herunder skorstenspiber, døre, vinduer og stentrapper. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til den traditionelle grundplan med et delvis intakt langsgående midterskillerum, der opdeler bygningen i stuer mod haven og fordelingsgang trapper og værelser mod gården og i gavlene samt køkken, bryggers og stort samlingsrum med tilhørende toiletfaciliteter i sidelængen. Hertil kommer alle ældre og oprindelige bygningsdele, herunder døre med gerichter og beslagværk samt den traditionelle materialeholdning.

I avslængernes ydre knytte de bærende fredningsværdier sig til de grundmurede, kalkede længer på sokler af marksten og de ubrudte teglhængte heltage. Hertil kommer alle ældre og oprindelige detaljer, herunder muredetaljer, høgab, gavlkviste, revledøre og -porte, støbejernsstadlvinduer og torammede vinduer. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

I avslængernes indre knytter de bærende fredningsværdier sig til de oprindelige og endnu aflæselige funktioner med stald og lade i nordlængen samt stald, portrum og lejlighed med en ældre grundplan i vestlængen. Hertil kommer ældre bygningsdele og -detaljer, herunder murede monierhvælv med ståldragere og -søjler, hvidkalkede vægge og fyldingsdøre. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier i barfredsladen knytter sig til konstruktionen i svært tømmer med fodrem, gennemstukne bjælkehoveder, dokker og skråbånd i undertavlene, tavl af munkesten enten i blank mur eller kalkede, den høje sokkel af marksten, det stråtækte tag med mønning. Hertil kommer alle ældre og oprindelige bygningsdele herunder stentrapper, stenrampe, revledøre, en- og torammede vinduer og udluftningsriste af træ. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til den oprindelige grundplan med fire rum og kælder under de to østlige rum. Hertil kommer alle ældre bygningsdele og -detaljer, herunder pigsten og bræddegulve, kalkede vægge, bindingsværksvægge med lerklinede eller opmurede tavl af munkesten, bræddeløfter med synligt kopbåndsbåret bjælkelag, den synlige tagkonstruktion, den

stensatte kælder og stentræppe. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Det anbefales på sigt at udskifte stuehusets hoveddør med termoruder og termovinduerne i avslængens lejlighed til dør og vinduer, der harmonerer med bygningernes alder og traditionelle materialeholdning.